

(Əvvəli ötən sayımızda)

Bəşər oğlu yarandığı gündən Azadlıq yolcusu, Azadlıq soraqçısıdır. Və Tanrının bu böyük mənəvi nemətinə qovuşmaq üçün bəşər dünənlər olduğu kimi, bu günlərdə də əli yaraqlıdır - ya əldə olunmuş Azadlığın keşiyini çəkir, ya da əsarətdə boğulan Azadlığın xülasına çalışır. Çünki bəşər tarixi artıq çoxdan təsdiqləyib ki, azadlıqdır dünyanın ən ilkin əlifbası, azadlıqsız bir Vətən - dünyanın xarabası. Dünya xaraba olmasın, dünya əsarətdə boğulmasın deyər millətlər, xalqlar azadlıq naminə şəhidlər veriblər el - el, oba - oba, ölkə - ölkə. Veriblər ki, xalqlar, millətlər azad, bəxtiyar yaşasınlar və biri digərinə olmasın müstəmləkə, yaxın - uzaq ölkələri izləməsin nə səksəkə, nə təhlükə. Şair Sərraf Talib "Azadlıq" şerində lakonikcəsinə tərənnümə çəkir bəşəriyyətin zaman - zaman azadlığı can atdığına, azadlıq duyğusu ilə yaşadığını, Adəm - Həvva cütlüyünün əsarət - qadağa zəncirlərini əllərindən hələ - hələ qoparıb açdığını, Azadlığın həyatverici nəfəsini Yer üzünə saçdığını:

Bir Azadlıq duyğusu var içimizdə
Bəşər yaranan gündən.
Yeni bu hiss milyon il əvvəl də olub,
İndi də var.
Bir Adəm qadağası da olub,
Bir Həvva Azadlığı da!
Səni gören gündən başa düşdüm
İnsanların niyə bu qədər
Sənə can atdıqlarını
Və gözəlçə anladım
İnsanların bu hissdən
Niyə bu qədər qorxdularını!
Və anladım Adəmin qadağasını da,

Zümrüd quşutək ürəkləri isindirən şeirlər

Həvvanın Azadlığını da.
Və onu da anladım ki,
Bəşəriyyətin sonundan keçir
Azadlığın tam Azad olmağı da. (səh - 110)

Azadlıq eşqi alt - üst edir qorxu xofunu. Qəhrəmanlığa kökləyir insan ruhunu. Həyatından keçməyə səfərbər edir hər bir insan oğlunu. Yalnız insanlarımızı, yalnız ayrı - ayrı şəxslərini azadlıq ruhu qəhrəmanlıq zirvəsinə qaldırır, ucalıq taxtında əyləşdirir?! Yox! Bu eşq, bu atəşin məhəbbət həttə bütün kəndləri, qəsəbələri, şəhərləri belə Azadlıq uğrunda başdankeçərliyə çağırır, Azadlıq yolunda fədakarlığa haraylayır. Bu eşq yolunda yanıb kül olmadılar mı Salasplis, Xirosima, Xatın, elə bizim Ağdamımız, Laçınımız, Xocalımız...?! Kənd və qəsəbələrimiz diri - diri dara çəkildi. Yurd yerlərimizdə soğan ökildi. Ev - eşiklər beşiksiz, təknələr çöreksiz qaldı. Müqəddəs ziyarətgahlarımız fahişəxanalara, silah anbarlarına, donuz fermalarına çevrildilər. Qız - gəlinlərimiz, körpə balalarımız kəfənlənmədən torpağa gömüldülər. Bütün dəhşətləri yaşadığı, bütün bu fa-

ciələrə dözdük. Dözdük ki, Vətən sağ olsun, Vətən öz əzmini - vüqarını itirməsin. Səbrli - dözümlü Vətən, nəhayət, 2020 - nin şanlı noyabrında döndü dəmir yumruğa, qalxdı ayağa. Vurdu, elə vurdu yumruğunu, lap kökündən qopartdı erməninin quyruğunu.

Sərraf Talibin Vətən azadlığını mədh edən "Başını dik saxla, qardaş!" və "Xocalı" şeirləri ağı - mərsiyə xarakterlidir. Birinci şeir ünvanı, adı - soyadı bəlli bir şəhid balamıza ağıdırsa, ikinci şeir şəhid şəhərimiz Xocalıya mərsiyədir. "Başını dik tut, qardaş!" şeri

janrına görə gəraylıdır, bütün şəhid valideynlərinə təsəlli - ümiddir, ürək - dirəkdir, hər bir şəhidin müqəddəs ruhuna ucaldılan bir poetik heykəl - başdaşdır. Qranit abidə - heykəllər vələlədən - zəlzələdən çökə bilər, bu tipli poetik abidələr isə zamanların dizlərini qatlayar, nəsillərdən - nəsillərə adlayar və vətən şəhidlərinin ölməz xatirəsini, solmaz - saralmaz qəhrəmanlıqlarını bir əbədi yaşar estafet kimi gələcək quruculara inamla - inadla ötürürlər. Axıcıdır, rəvandır gəraylının hər misrası, hər beyti, hər bəndi. Buradakı sözlərin ahəngi, düzülüşü, harmoniyası o qədər şirin, o qədər ruhoşayandır ki, şirinlikdən salır şəkəri - qəndi. Sözlər bir - birinə elə qaynaq edilib, elə geydirilib ki, bir sözü belə yerindən dəbərtmək və ya başqa bir sözlə əvəzləmək mümkünsüzdür. Bu gəraylıyı oxucuya doğmalaşdıran,

oxucuya sevdiren həm gəraylının leksik tərkibidir, yəni sözlərin çoxunun milliliyi - xəlqiliyidir, həm də şerin nikbin notlar üstündə köklənməsidir:

Başını dik saxla, qardaş,
Yoldaşlıq et haqla, qardaş.
Qəlbin dolu, ağla, qardaş,
Ölüm - itim dünyasıdır.

...Vətən deyib, güldü bir gün,
Oğlun əsgər oldu bir gün.
El yolunda öldü bir gün,
O, mərd igid öləsiydi. (səh. 25,26)

Yuxarıdakı bəndlərdə sözlərin çoxu diridir, canlıdır, nəfəs verir, nəfəs alır. Burada nə bir yatmış söz var, nə də bir ölü söz. Və buradakı əksər sözlərin damarlarında milli qan, milli ruh axır. Oxucu sanki buradakı sözlərin ürək döyüntülərini hiss edir, pıçıldadıqlarını qulaqları ilə eşidir.

Sərraf Talibin "Xocalı" şeri ağıdır - göynədir oxucunun içini. Ağıdır yerdən göyədək qarış - qarış, çərək - çərək. Ağıdır Xocalının itkin düşmüş, yandırılmış, qətlə yetirilmişlərin həsrəti. Ağıdır oxucunu yağların Xocalının başına gətirdikləri min - min məşəqqəti. Göynədir oxucunu Xocalının körpə mışılısına tamarzı beşikləri:

Vətəndə yurdu hanı?
Min - min övladı hanı?
Hanı xanı, xatını?
Beşiyi boş Xocalı. (səh.27)

Dağ çəkir ürəklərə Xocalının tüssüz bacaları sorğusuz - sualsız dara çəkilən insanları. Göynədir bizləri Xocalının yollara - rizlərə, baxışlara tökülən al qanları, Xocalının aramsız - aramsız axan göz yaşları. Sızladır bizləri Xocalıda cavan və yeniyetmələrin, ahıl və qocaların kəsilən başları.

Sözü çəkilib dara,
Bacalar baxır qara.
Yolu kəsilib yara,
Axan qan yaş Xocalı (səh.27)
"Xocalı" şerinin son bəndində Sərraf Talib etirazlanır dünyanın Xocalı faciəsinə susqunluğuna, əsarət və işğalın sülh və əmin - amanlığı üstələməsinə, bu böyük və dəhşətli faciəyə Allahın belə göz yumduğuna:

Dünya deyilmə agah?
Göyləri yandırır ah.
Harda qaldı haqq, Allah?
Hər gün savaşı, Xocalı! (səh.27)
Azərbaycan xalqı üçün (həblə dünyanın bir sıra xalqları üçün də) rəng təkə naxış, bəzək, dekorasiya, maddi hadisə deyil, həm də müxtəlif mənəvi - psixoloji halətləri ifadə edən assosiativ vasitədir, milli - mənəvi həyatımızda anlayış və təsəvvürlər toplusudur, xalqın intellektual - mədəni inkişafının müəyyən mərhələsidir (filosof Rahid Ulusel Xəlilov). Azərbaycan ədəbiyyatında rəngləri ən çox poetikləşdirən, ən çox metaforikləşdirən böyük ustad Rəsul Rzadır. Ustadın "Rənglər" silsilə şeirləri nəinki keçmiş SSRİ məkanında, hətta dünya ədəbiyyatında məşhur idi və XX əsrin böyük şairləri: Nazim Hikmət, İrji Tayfer, İlya Selvinski, Edurd

Mejelaytis və başqaları "Rənglər"i çox yüksək qiymətləndirmişlər.

Rəsul Rza "Rənglər"inin təsiri altında sonralar tanınmış şair İltifat Saleh özünün "Rənglərin səsi" şeirlər silsiləsini qələmə aldı və silsiləni ustadı Rəsul Rza həsr etdi.

Sərraf Talibin da "Ağ rəng" adlı şeri diqqətçəkəndir. Şeirdə maddi aləmlə (xəstəxana) mənəvi aləm (ruh) arasında yaradılan assosiasiyalar təxəyyül zənginliyindən doğur, oxucunun (oxucuların) ağ rəngdə görmədiklərini - duymadıqlarını, oxucunun (oxucuların) qavramadıqlarını şair bəsirət (daxili) gözlərilə görür və gördüklərini metaforalaşdırır, rəmzləşdirir, ağ rəngin mənə çalarlarını misralara yükləyir: "... dörd tərəfdən ağ rəng məngənə kimi sıxar məni", "ağ kölgələr ağ div kimi yuxuda izlər məni", "ağ rəng - əfi ilan ayaqlarına dolanar", "əllərimə sarılar", "ağ rəng - mənə rəqib, ağ rəng - mənə düşmən", "ağ rəng - ağ kafən", "diri gözlü boynuma düşər ağ rəng", "ağ rəng - ölüm rəngi", "ağ rəng - təslim rəngi". (səh.18,19) Ağ rəngin bütün bu neqativ mənə çalarlarına baxmayaraq, şəfəxanada müalicə alan xəstə (lirik qəhrəman) ruhdan düşmür, ölümlə çarpışır və çarpışmadan qalib çıxacağına əmin - yəmindir:

Ağ rəng,
bütün fəndlərinə
qəhqəbə çəkib güləcəyəm.
Sənə təslim olmayıb,
Səni qızıl rəngə boyayıb,
qıpqırmızı köynəkdə öləcəyəm. (səh.19)

(Ardı var)

Musa XANBABA ZADƏ,
filoloq - ədəbiyyatşünas

